PRIM'AWLA TAL-QORTI CIVILI

IMHALLEF

ONOR. DR DAVID SCICLUNA LL.D. MAG. JUR. (EUR. LAW)

Seduta ta' nhar it-Tnejn, 24 ta' Lulju, 2000.

Numru 26

Citaz. numru 1110/94DS

Guzeppi Agius, Annunziata Agius u Richard Agius bhala werrieta skond il-ligi ta' Godfrey Agius
vs
Tarcisio Fenech

Illum, 24 ta' Lulju 2000

Il-Qorti,

Rat ic-citazzjoni pprezentata fit-2 ta' Settembru 1994 li permezz taghha l-atturi wara li ppremettew:

Illi l-awtur tal-atturi, Godfrey Agius, miet f'incident waqt il-kacca fit-18 ta' April 1994.

Illi Godfrey Agius miet guvni u minghajr testment u ghalhekk wirtuh skond il-ligi il-genituri tieghu, Guzeppi Agius u Annunziata Agius (atturi) u l-uniku huh Richard Agius (l-attur l-iehor);

Illi l-incident li fih sofra l-mewt l-istess Godfrey Agius gara fid-datamsemmija waqt li l-konvenut kien qieghed ghall-kacca, flimkien mal-

istess Godfrey Agius u persuna ohra, f'ghalqa li tinsab go Wied il-Ghajn Road, limiti ta' Marsascala/Zabbar;

Illi l-istess incident gara unikament tort tal-konvenut li b'negligenza, traskuragni, imperizja, nuqqas ta' prudenza u nuqqas ta' osservanza tar-regoli ta' sikurezza waqt il-kacca, ikkaguna l-mewt tal-istess Godfrey Agius, l-awtur tal-atturi;

Illi ghalkemm interpellaw lill-konvenut biex jersaq ghall-likwidazzjoni u hlas tad-danni, dan cahad kull responsabbilta u naqas li jersaq ghall-istess likwidazzjoni u hlas ta' danni minnu kkagunati lill-atturi.

Talbu lil din il-Qorti:

1. tiddikjara lill-konvenut responsabbli ghall-incident waqt il-kacca li gara fit-18 ta' April 1994, f'ghalqa go Wied il-Ghajn Road, limiti ta' Marsascala/Zabbar, f'liema incident sofra l-mewt Godfrey Agius, l-awtur tal-atturi;

2. tillikwida d-danni kagunati lill-atturi mill-konvenut, b'rizultat tal-istess incident; u

3. tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-atturi is-somma li tigi hekk likwidata in linea ta' danni sofferti mill-istess atturi, b'konsegwenza tal-istess incident.

Bl-interessi u bl-ispejjez, inkluzi dawk tal-ittra ufficjali tat-28 ta' Lulju 1994, kontra l-konvenut, minn issa ngunt biex jidher u ghas-subizzjoni.

Rat in-nota ta’ l-eccezzjonijiet tal-konvenut fejn qal:

1. Illi l-konvenut ma kienx responsabbli ghall-incident u mewt, mertu tal-kawza;
2. Illi ghaldaqstant it-talbiet attrici ghandhom jigu michuda bl-ispejjes;

Salvi eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-kontendenti u l-listi tax-xhieda taghhom;

Rat id-digriet tas-27 ta' Frar 1995 fejn gie nominat Dr. Philip Sciberras bhala perit legali biex jirrelata dwar it-talba attrici wara li jiehu konjizzjoni tal-eccezzjoni tal-konvenut;

Rat ir-relazzjoni minnu mahlufa fl-4 ta' Novembru 1996;

Rat id-digriet tal-11 ta' Dicembru 1996 fejn, fuq talba tal-konvenut, gew nominati bhala periti perizjuri Dr. Joseph Micallef Stafrace, Dr. Joseph Schembri u Dr. Aldo Vella;

Rat ir-relazzjoni minnhom mahlufa fit-8 ta' April 1999;

Rat l-atti l-ohra tal-kawza u d-dokumenti esibiti;

Ikkunsidrat illi:-

Din il-kawza tirrigwarda incident sfortunat tal-kacca li sehh fit-18 ta' April 1994 meta Godfrey Agius, l-awtur ta' l-atturi, miet wara li safa milqut minn tir sparat mill-konvenut b'senter. L-evidenza forensika wriet li t-tir kien sparat minn distanza ravvicinata hafna u li kien tir "b'sahhtu hafna" (P.C. 154 Jesmond Cassar – Dok. JMB 4).

Il-konvenut eccepixxa li ma kienx responsabbli ghall-mewt ta' Godfrey Agius u ghalhekk il-perit legali Dr. Philip Sciberras korrettement ezamina fil-fond jekk effettivament il-konvenut kienx fi htija. Huwa esprima ruhu hekk:

"	19. Indiskutibilment, anke ghax dan huwa stabbilit b'ligi espressa, kull wiehed iwiegeb ghall-hsara li tigri bi htija tieghu.

In fatti hu in kolpa min ma juzax il-prudenza, diligenza u attenzjoni ta' "bonus pater familias" abbinat ma' xi ksur ta' xi dmir impost mill-ligi, ex Artikoli 1032, 1033 Kodici Civili. Ara Vol. XLIV p. I p. 343; u App. Civ. 8 ta' April 1991 in re "Paul Camilleri noe vs Michael Grech" .

Naturalment ukoll, biex ikun hemm lok ghad-danni jehtieg li wiehed seta' ppreveda d-disgrazzja li kkagunat id-dannu. Din il-prevedibilita' trid tkun ta' probabilitajiet ragonevoli u mhux ta' possibilitajiet remotissimi u inversimili. Vide Vol. XXIV p. I p. 172; Vol. p. I p. 74; Vol. XLVIII p. I p. 258).

20. Huwa mistenni illi l-prudenza, diligenza u attenzjoni ma tonqos qatt u tigi ezercitata dejjem, partikolarment imbaghad u certament fi grad oghla minn min f'idejh ghandu arma tan-nar, anke jekk ghall-passatemp jew biex jissodisfa x-xewqa ta' l-isport favorit tieghu.

Kaccatur jista' jkun responsabbli f'ghemilu jekk huwa:-

(a) jispara meta quddiemu u fil-vizwali tieghu jezistu ostakoli u ostruzzjonijiet ta' sigar, haxix u hitan;

(b) jispara bla ma jara u jqis fejn ser jasal it-tir;

(c) jispara fl-abitat, toroq, kif hekk del resto jissanzjonaw ir-regolamenti;

(d) jispara qabel ma jhares sewwa ma' dwaru.

(e) jispara fil-passjoni tal-mument minghajr ma jippondera u jifli sew l-azzjoni tieghu.

21. Kif gie ritenut fid-decizjoni fl-ismijiet "Carmelo Grech pro et noe -vs - Benedetto Camilleri noe." App. Civ. 14 ta' Dicembru 1979, rigwardanti azzjoni ghad-danni kagonati minn senter waqt kacca:-

Illi fil-fehma tal-Qorti, arma tan-nar bhas-senter in kwistjoni hi oggett inerentement perikoluz. Bl-akbar facilita' tista' toqtol, tferi jew tiddanneggja. Bhala regola, aktar ma tkun kbira l-potenzjalita' tal-

perikolu tal-oggett uzat, akbar ghandha tkun id-diligenza u l-prudenza ta' min juza l-istess oggett, l-utent ta' arma tan-nar ghandu juza l-akbar grad ta' diligenza. Diversamnet, is-sikurezza u l-inkolumita' ta' terzi tigi serjament pregudikata."

Kif ga' ravvisat supra, dan il-monitu huwa pjenament kondiviz mill-esponenti, u tabilhaqq il-kawteli f'sitwazzjonijiet konsimili ma ghandhom jonqsu qatt.

22. Issa fil-kaz de quo l-konvenut akkampa bhala skuzanti liberatorja mir-responsabbilita ta' l-fatt illi l-mejjet kien stiednu bies jispara meta esprima ruhu bil-kliem "ilqa' Cis".

Ma jidhirx li huwa kontest illi kliem bhal dan, jew simili ghalih, ghandu tifsira ta' invit fejn dak li jigi msejjah huwa mistieden biex jispara. Dan huwa hekk spjegat mill-Ispettur Paul Sammut (Seduta 10 ta' Mejju 1996), minn Christopher Fenech (Seduta 19 ta' Dicembru 1995), mill-konvenut innifsu (Seduta 27 ta' Ottubru 1995) u minn Joseph Perici Calascione (Seduta 24 ta' Lulju 1996). Skond dan tal-ahhar, "dan ifisser li dak li jkun qed jigbidlek l-attenzjoni jew li jaghtik id-dritt jew javzak li jgibek f'pozizzjoni li tkun tista' tispara."

23. Il-konvenut imur oltre u jtenni li bi kliem bhal dan "jien nifhem u kelli nispara jiena biss". (Seduta 27 ta' Ottubru 1995).

Issa "a tempo vergine" u meta ma kellux zmien jahsibha, huwa jafferma in coda ghall-istqarrija tieghu tat-18 ta' April 1994 rilaxxjata lill-Ispettur Paul Sammut, u minnu ffirmata, is-segwenti:-

"Din kienet it-tieni gamiema li kellna okkazjoni nisparaw fuqha dalghodu. Dina giet xi nofs siegha qabel l-incident u Godfrey ukoll qalli "ilqa'" izda sparajna flimkien, kemm jien kif ukoll Godfrey. L-ewwel tir sparajtu jien, imbaghad komplejna t-tnejn".

24. Fil-fehma konsiderata tal-esponenti kien aktar preciz il-konvenut fejn iddepona illi "fil-fehma tieghi meta tintuza l-espressjoni "ilqa", bejn il-kaccaturi jfisser li wiehed irid jipprepara biex jispara." Ma jidhirx in effetti illi kellu jispara huwa biss. Tant huwa hekk illi l-istess konvenut kien konsapevoli mill-fatt illi anke l-mejjet kien qabad is-senter tieghu li sa ftit qabel kien qed iserrah mal-hajt. Difatti fl-istess stqarrija ighid dan:-

"F'hin minnhom rajna gamiema minn-naha ta' isfel 'il fuq. Kienet gejja ftit ixxuxxata. jien u Godfrey baxxejna u htafna s-snieter f'idejna."

25. Dan huwa konfermat ukoll mix-xhud minnu prodott Christopher Fenech, mhux tant mid-deposizzjoni tieghu fis-seduta tad-19 ta' Dicembru 1995, daqskemm mill-kontenut tal-okkorrenza fejn dan ix-xhud assista lill-Ispettur Mario Bonello fl-istharrig tal-incident:-

"Dak il-hin Godfrey Agius u Tarcisio Fenech <u>li kienu wara xulxin qabdu s-senter u tbaxxew u hadu l-mira</u>; dak il-hin Godfrey Agius kien quddiem iharsu lejn it-Triq ta' Wied il-Ghajn u Christopher wara Tarcisio Fenech li kien wara Godfrey; hekk kif it-tajra avvicinat Tarcisio Fenech spara tir u dak il-hin qam Godfrey Agius u gie milqut bit-tir f'rasu."

Ovvjament dan ix-xhud huwa aktar kredibbli minn dak redatt fl-okkorrenza milli fl-okkazjoni tax-xhieda tieghu "viva voce".

26. Tinghata liema tifsira tinghata tal-kelma "ilqa", jibqa' dejjem il-fatt illi l-konvenut spara, u spara b'mod li laqat lil Godfrey Agius, meta kien jaf bil-presenza ta' dan tal-ahhar, u li hu ukoll kien qabad is-senter, presumibilment ha l-mira wkoll versu l-istess gamiema.

27. Huwa wisq intwittiv illi f'cirkostanzi simili haddiehor, kaccatur ukoll, fil-vicinanzi, li gie osservat jaqbad is-senter, u jiehu l-mira, ser jiccaqlaq ukoll. Hi inkoxjenza, imbaghad, in vista' tal-posizzjoni perikoluza tas-senter, meta taf li dan haddiehor qieghed quddiemek. Certament li l-konvenut ma jistax sempliciment jistrieh fuq il-kaz fortuitu, jew stat ta' necessita' jew forza magguri biex jiskolpa ruhu mill-htija meta tezisti l-kolpa antecedenti. Fir-rigward jaghmlu qari interessanti d-decizjonijiet tal-Qorti tal-Appell, f'kawzi konsimili ta' danni minn arma tan-nar waqt kacca, in re "<u>Carmela Fenech pro et noe vs Antonio Galea</u>", 24 ta' Mejju 1954, u "<u>Mikiel Refalo pro et noe vs Pawlu Curmi</u>", 13 ta' Jannar 1988.

28. Kif gie osservat fid-decizjoni a Vol. XXIV p. I 72 in re "<u>Publio Azzopardi vs Antonio Arcivovich et</u>", 14 ta' Novembru 1919:-

"Quando si ha la violazione di un dovere, ed una volontaria omissione di diligenza percui non si prevedono la consequenza della propria azione ad omissione e si viola il diritto altrui, senza volerlo ad anche senza avvedersene, allora si ha non il caso fortuito, ma la colpa ed il quasi delitto."

Konsegwentement meta mill-iskrutinju probatorju tigi stabbilita l-htija, id-danneggjant ghandu jirrispondi ghall-event dannuz konsegwit

minn nuqqas ta' prudenza. Jifdal ghalhekk li jigi konsiderat l-entita' tad-danni subiti mill-atturi b'konsegwenza tal-mewt tal-kongunt taghhom."

Il-periti perizjuri qablu mal-konkluzjoni tal-perit legali u kkummentaw hekk:

"18. Fil-fehma ta' l-esponenti l-provi ghandhom jigu valjati fid-dawl tal-principju li, anke waqt l-ezercizzju tad-delizzju tal-kacca, il-fatt li dan id-delizzju jirrikjedi l-uzu u l-isparar tal-"live ammunition" ifisser li:-

(1) min jispara jrid juza attenzjoni massima u li

(2) min ikun qieghed ghall-kacca ma jkunx speci mar f'zona a riskju tieghu. Bhal min jidhol fil-periklu b'ghajnejh miftuha u jekk jigrilu xi haga ddur fuqu u tghidlu legittimament "volente non fit injuria".

19. Kwazi rrizorju li tghidu, imma m'hemm xejn hazin li jigi registrat, il-konvenut <u>kien jaf</u> bil-presenza tad-decuius u bil-lokazzjoni ezatta ta' dan u spara lejn fejn dan u spara fil-baxx jigifieri mhux 'l fuq mill-gholi ta' bniedem. Issa kaccatur mhux intitolat li jati tir lejn tajra <u>tkun fejn tkun</u> u l-ewwel l-inkolumita' tan-nies (inkluzi kaccaturi ohra). Li tiggennen wara tajra u tinsa konsiderazzjonijiet ohra ma hux accettat.

20. L-esponenti, wara li raw ix-xhieda u flew bir-reqqa r-relazzjoni tal-ewwel perit u n-Nota ta' kull wiehed miz-zewg difensuri jhossu li ghandhom jikkondividu u jaqblu mal-fehma espressa mill-perit li l-konvenut kien hati ghall-mewt tad-decuius billi ma kienx attent bizzejjed. Attenzjoni fil-qies u s-sura mistennija mil-bonus pater familias fid-dawl wkoll tal-ambjent partikolari, i.e, il-kacca.

21. Meta d-decuius stieden lill-konvenut biex jispara dana b'ebda mod m'ghandu jfisser li d-decuius kien speci ta brevett ta' immunita' lill-konvenut, jispara kif dan jispara. Anke jekk id-decuius qam ha jispara hu wkoll, xorta l-konvenut ried jara lejn fejn ser jispara. Kif semma sew l-ewwel perit, para 24 tar-relazzjoni, meta d-decuius qal "ilqa" lill-konvenut ma jfissirx li l-konvenut kellu jispara hu biss u in fatti l-istess konvenut qal li hu ra lid-decuius jaqbad is-senter ukoll.

22. L-esponenti jikkondividu pjenament dak li hemm argumentat fil-para 27 tal-ewwel relazzjoni fejn anke saret riferenza ghal zewg sentenzi tal-Qorti tal-Appell dwar incidenti waqt il-kacca.

23. L-esponenti jatu mportanza lir-ritratti esebiti (ghall-valur korroborattiv taghhom) mnejn wiehed jista jara l-gholi tad-demm tad-decuius mtajjar mal-hajt paragunat mal-gholi (i.e. tul) tal-persuni ohra (magistrat, ufficjali tal-Qorti u Pulizija). Hu ovvju li l-konvenut ma qaghadx attent li lejn fejn kien sejjer it-tir tieghu ma jkunx ta' periklu ghal haddiehor.

24. In definitiva, l-esponenti huma tal-fehma li l-konvenut ghandu jirrispondi ghal dak li gara."

Il-Qorti ezaminat bir-reqqa l-konsiderazzjonijiet suesposti flimkien man-noti ezawrjenti tal-partijiet u l-provi li tressqu u tikkonkludi li taqbel pjenament mal-konkluzjoni raggunta mill-periti dwar il-htija tal-konvenut. Ma taqbilx mas-sottomissjoni tal-konvenut li almenu ghandha titqies certa kontributorjeta` da parti tad-decuius. L-incident gara ghax il-konvenut ma poggiex lilu nnifsu f’pozizzjoni preventiva biex jassigura

ruhu li jispara bla hsara ghall-persuni ta’ madwaru. Huwa spara minn pozizzjoni perikoluza, mill-baxx, u ghall-imprudenza ta’ ghemilu jrid iwiegeb. Ghalhekk il-Qorti issa se tghaddi ghal-likwidazzjoni tad-danni.

Hawn il-periti ma qablux. Filwaqt li l-ewwel perit legali adopera “multiplier” ta’ 32 sena fuq dhul annwu medju ta’ Lm5,500 u mbaghad naqqas 20% ghal “lump sum payment”, naqqas nofs minhabba l-grad ta’ dipendenza u naqqas nofs minhabba konsum personali biex illikwida d-danni fl-ammont ta’ Lm35,200, il-periti perizjuri adoperaw “multiplier” ta’ 25 sena fuq l-istess figura ta’ dhul imbaghad naqsu nofs ghal konsum personali, zewg terzi minhabba l-grad ta’ dipendenza u 20% ghal “lump sum payment” biex illikwidaw is-somma ta’ Lm18,333.

Il-Qorti tosserva l-ewwelnett, kif anke gie indikat mill-atturi fin-nota ta’ sottomissjonijiet taghhom dwar ir-rapport tal-periti perizjuri, li l-istess periti bbazaw hafna l-konsiderazzjonijiet taghhom fuq premessa zbaljata, u cioe` li d-decuius halla superstiti tliet ahwa. Fil-fatt l-atturi Guzeppi Agius u Annunziata Agius huma l-genituri tieghu (li ma xehdux f’dawn il-proceduri) filwaqt li l-attur Richard Agius biss huwa hu d-decuius. Godfrey Agius kien ghadu jghix mal-genituri tieghu filwaqt li l-attur Richard Agius mizzewweg.

Wara li l-Qorti ezaminat is-sottomissjonijiet ta’ l-ewwel perit kif ukoll tal-periti perizjuri, kif ukoll is-sottomissjonijiet tal-partijiet fin-noti taghhom, u l-gurisprudenza taghna tikkunsidra: (1) li likwidazzjoni a bazi ta’ dhul annwu medju ta’ Lm5500 (kif rakkomandat fiz-zewg rapporti) huwa korrett, (2) li, tenut kont tax-xoghol li kien jaghmel id-decuius, il-“multiplier” adoperat mill-ewwel perit legali ta’ 32 sena huwa gust, (3) li tnaqqis ta’ 50% ghal “personal consumption” (kif ukoll rakkomandat fiz-

zewg rapporti) huwa korrett, (4) li t-tnaqqis minhabba d-"degree of dependence" ghandu jkun ta' 50%, (5) li, stante li ghaddew kwazi sitt snin mid-data tac-citazzjoni, ghandu jsir tnaqqis ta' 10% ghal "lump sum payment".

Ghalhekk id-danni pagabbli jinhadmu hekk:

Lm5500 fis-sena x 32 sena = Lm176,000

Tnaqqis ta' 50% (personal consumption) = Lm 88,000

Tnaqqis ta' 50% (degree of dependency) = Lm 44,000

Tnaqqis ta' 10% (lump sum payment) = Lm 39,600

Ghal dawn il-motivi:-

Tiddeciedi billi tichad l-eccezzjoni tal-konvenut, tilqa' t-talbiet attrici u

(1) tiddikjara lill-konvenut unikament responsabbli ghall-incident waqt il-kacca li gara fit-18 ta' April 1994 f'ghalqa go Wied il-Ghajn Road, limiti ta' Marsascala/Zabbar, f'liema incident miet Godfrey Agius, l-awtur ta' l-atturi,
(2) tillikwida d-danni fl-ammont ta' Lm39,600, u

(3) tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-atturi din is-somma ta’ Lm39,600 bl-imghax millum.

Bl-ispejjez kontra l-konvenut.

Onor. Imhallef
Dottor David Scicluna

D/Registratur